

Styring af forskning

Anmeldt af Svend Bruhns

Anmeldelse af Hanne Foss Hansen & Birte Holst Jørgensen: *Styring af forskning : kan forskningsindikatorer anvendes?* Kbh.: Samfundslitteratur, 1995. 204 s.

Bogen er en flot oversigt over en mængde indikatorer man anvender eller har foreslået at anvende for at registrere, analysere og kontrollere forskningsaktiviteter. Den er resultatet af et samarbejde mellem Københavns Universitets ledelse og Institut for Statskundskab sammesteds hvor de to udredere er ansat. Baggrunden var at Undervisningsministeriet i 1994 havde varslet at basisressourcer til forskning ved de højere læreanstalter i fremtiden påtænkes fordelt på basis af kvalitetskriterier, hvilket året efter (i juni 1995) blev konkretiseret til »Den engelske model«. Projektet blev derfor gennemført meget hurtigt - i løbet af mindre end 1 år - for at bogen kunne indgå i debatten.

Bogen består af tre dele: I En gennemgang og vur-

dering af erfaringer med forskningsevaluering og -styring i England, Holland og Sverige. II Typer af forskningsindikatorer. III Anvendelse af forskningsindikatorer. Materialet er samlet gennem litteraturstudier kombineret med samtaler med videnskabsforskere under studiebesøg i de studerede lande samt herhjemme. Litteratursøgningen til projektet er i øvrigt foregået ved at udrederne har bedt deres informanter om nyttige henvisninger. Resultatet er en lang litteraturliste med en stor procentdel nye dokumenter.

I del I analyseres forskningsstyringsprogrammer på baggrund af »det forskningspolitiske landskab« i de pågældende tre lande, jf HFHs artikel i dette nummer af *Biblioteksarbejde*. I den engelske model evalueres universitetsinstitutter der ønsker forskningsbevillinger og de får herefter een karakter som danner basis for ressourcetildelingen. Dette bagudrettede system kritiseres skarpt af HFH & BHJ, idet det næsten naturnødvendigt tvinger uni-

versiteterne ind i bevillingstænkning frem for kvalitetsudvikling. Det hollandske er mere fremadrettet og i evalueringen lægges mere vægt på en dialog mellem evaluatorene og forskningsmiljøet, ligesom der ikke er nogen direkte kobling mellem evalueringen og ressourcetildeling. I Sverige har Lantbruksuniversitetet et informationssystem hvori der også indgår forskningsindikatorer. Herigennem forsøger ledelsen dels at dokumentere opfyldelsen af kvalitetsmål som er fastsat i en flerårig kontrakt med ministeriet, dels at animere til kvalitetsudvikling, hvilket lyder lovende. De indikatorer som anvendes er bl.a. øget antal af tildelte doktor- og licentiatgrader, både hos studerende og lærerne, samt at fremme underrepræsenteret køn. Men da ressourcetildelingen kobles til indikatorerne kan det ligesom i det engelske system vise sig at have slemme bivirkninger.

I del II gennemgås 4 typer af forskningsindikatorer: »1.ordens« indikatorer hvis idé er at give et direkte mål for forskningskvalitet, dels output så som publikationstal og citationstal, antal producerede ph.d.-kandidater, dels input, så som eksterne bevillinger eller antal indskrevne ph.d.-studerende, samt strukturindikatorer, så som konferencedeltagelse. »2.ordens« indikatorer er indirekte; her behandles kun Journal impact factor [se herom Seglens artikel i dette nummer af *Biblioteksarbejde*]. »3.ordensindikatorer« er karaktergivning som direkte resultat af en fagkyndig vurdering; i modsætning til 1. og 2.ordens indikatorer kan disse være fremadrettet (»ex-ante«). Som den sidste gruppe af indikatorer omtales kortfattet fremadrettede indikatorer der kan sammenstilles til videnskabelige landkort som kan vise udviklingslinjer. Grundlaget herfor er gerne co-forekomststudier så som cocitationer.

Bogen gir en meget nyttig og kritisk oversigt over en mængde indikatorer som anvendes, både i forskningsbeskrivelse og -evaluering. Det er et omfattende emne hvor forfatterne ikke har mulighed for at kende hver del af egen erfaring, desuden har arbejdet skullet fuldføres meget hurtigt, derfor er der nogle fejl og uklarheder: Jeg synes ikke forfat-

terne grundigt nok understreger de meget væsentlige problemer der findes for ikke-USA-forskere ved at citationsindexerne anvendes til analyse af vores output og modtagne citationer. Efter min mening er den manglende dækning af nordiske tidsskrifter, samt det at kildepublikationerne hos Institute for Scientific Information kun er tidsskrifter, nok til at gøre dem helt ubrugelige ved analyse af nordisk humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning. Af mindre fejl kan nævnes: *Journal citation reports* og Journal impact factor udarbejdes ikke kun for naturvidenskab (s.103); bibliografisk kobling er noget andet end cocitation (s.119).

Bogen er bevidst udformet sådan at de enkelte kapitler kan læses uafhængigt af hinanden; hvert kapitel indledes således med et udmærket resumé. Det gir mange gentagelser. Personligt ville jeg have foretrukket en mere lineær fremstilling *suppleret af et alfabetisk register*. Så kan man som læser stadigvæk plukke dele ud efter særlig interesse, hvis man efter behov slår definitioner o.lign. efter via registret.

Bogen er stærkt kritisk over for kvantitative indikatorer så som publikationstællinger hvis svaghed er »at kvantitet og kvalitet ikke hænger sammen« (s.79), men konstaterer at de er brugbare når de blot ikke står alene; de kan levere input til kvalitative vurderinger på institutniveau eller på højere aggregationsniveau. Forfatterne tar helt afstand fra den engelske model til forskningsstyring der er baseret på ex-post indikatorer og hvor ressourcetildelingen helt er afhængig af den rating som institutionen opnår. Forfatterne foreslår i stedet en model à la den svenske hvor den enkelte lærestanstalt indgår en flerårig kontrakt med Ministeriet om ressourcetildeling til forskningen samt krav forbundet hermed. Kravene (ex-ante indikatorer) kan være udvikling af forskerkurser, laboratorieudvikling, prioritering af særlige indsatsområder, osv; også samfundsrelevans kan forbindes hermed. De svenske erfaringer lærer dog at det gir problemer hvis ikke ledelsen og forskningsmiljøerne gir sig tid til en megen grundig information og diskussion inden programmet sættes i værk, ligesom det er meget

vanskeligt at finde kvantificerbare vurderingskriterier for de forskellige forskningsmiljøer som kan anvendes i tilbagemelding til ledelse/Ministerium.

Bogen slutter med at sætte spørgsmålstegn ved om bibliometriske indikatorer overhovedet vil give mening i fremtiden hvis tidsskrifterne findes fuldt online og når elektroniske konferencer finder sted på Internettet uden om det traditionelle publi-

cerings- og meriteringssystem. Det ved vi ikke, men personligt vil jeg ikke anse det for usandsynligt hvis der blir gennemført former for refereekontrol af videnskabelige Internettidsskrifter og -konferencer (hvilket allerede er foreslået for flere år siden) eller hvis der systematisk etableres ratings på grundlag af hvor mange der besøger bestemte »sites« (hvilket kan parallelliseres med citations-tællinger).